СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Ретроспективна географія з основами етнографії»

Компонента освітньої програми – *обов'язкова* (*3*)

Освітньо-професійна програма	**Географія**
Спеціальність	106 Географія
Галузь знань	10. Природнича географія
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Мова навчання	українська
Профайл викладача (-ів)	Добинда Ірина Петрівна, к.геогр. н. ***http://terra.chnu.edu.ua/iryna-petrivna-dobynda/***
Контактний тел.	+380994069763
E-mail:	i.dobynda@chnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=2507
Консультації	Очні консультації - вівторок 13.00 - 14.30 (за попередньою домовленністю); Онлайн консультації - четвер 14.40 - 15.30

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На історичну географію, як окремий науковий предмет, чітко простежуються два погляди – географічний та історичний. Останній, не зважаючи на те, що за часом виникнення і тривалістю дії, є найпотужнішим, однак за доказовістю не є переконливішим. Більше того, опираючись на своє таке привілейоване часове становище, він є безапеляційним і бачить історичну географію тільки як меншовартісну історичну дисципліну. Виходячи з цього, географам доцільно більше звертати увагу на географічне бачення сутності історичної географії.

Мета навчальної дисципліни полягає у виявленні об′єкту і предмету дослідження, структури історичної географії та її завдань, історії розвитку і становлення. Простеження особливостей перебігу природно-історичного процесу, загалом і в Україні, зокрема. Характеристика часово-просторових закономірностей заселення і подальшої історичної динаміки території держави від палеоліту і до новітніх часів. З′ясування походження українців на їхніх етнічних землях та появи на них некорінних етносів. Дослідження хронологічної та просторової зміни демографічних показників українського та інших народів, що замешкують землі України.

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

МОДУЛЬ 1. ВСТУП. ГЕОГРАФІЧНІ ОСНОВИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДИ	
Тема 1	Науково-методологічна організація ретроспективної географії та її складових
Тема 2	Історія розвитку ретроспективної географії
Тема 3	Природно-історичний процес та особливості його вивчення

МОДУЛЬ 2. ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСЕЛЕННЯ Й ОСВОЄННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ЗА ІСТОРИЧНИЙ ПЕРІОД ЧАСУ	
Тема 4	Історико-географічний аналіз взаємодії суспільства і природи в Україні за привласнюючого господарства
Тема 5	Географічні особливості заселення й освоєння території України від початків відтворюючого господарства і до бронзової доби
Тема 6	Історична географія України від перед скіфського часу і до періоду Русі-України
Тема 7	Історична географія України у XIV-XX століттях
МОДУЛЬ 3. ЕТНОСИ В УКРАЇНІ, ТЕРИТОРІАЛЬНІ ТА ЧАСОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЇХНЬОГО ПОШИРЕННЯ	
Тема 8	Поняття про етнос та етнічні процеси
Тема 9	Етногенез українського народу
Тема 10	Етнічний склад населення України: походження на території держави національних меншин та їхнє географічне поширення

ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Під час викладання курсу «Ретроспективна географія з основами етнографії» залучається низка освітніх технологій, зокрема, інформаційно-комп'ютерні технології, інтерактивні заняття (заняття дискусійна група, заняття з навчанням одних студентів іншими), інтегровані заняття.

Методи формування знань студентів: розповідь, пояснення, ілюстрація, проблемний виклад, частково-пошукові та дослідницькі методи, презентації, бесіди і дискусії, спрямовані на активізацію і стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів. Методи формування практичних умінь і навичок: робота з контурними картами, атласами, розробка схем, таблиць, складання словника, аналіз джерельної бази, практичне виконання вправ

ФОРМИ Й МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

***Поточний контроль*:** При вивченні дисципліни «Ретроспективна географія з основами етнографії» рекомендується використовувати таки методи і форми контролю:

1. Для контролю засвоєння лекційного матеріалу: письмові модульні контрольні роботи; поточне тестування; оцінка за індивідуальне навчальне завдання; підсумковий письмовий чи тестовий залік.
2. Для контролю і оцінювання практичних робіт: практична перевірка і оцінювання кожної практичної роботи.
3. Додатково: звіти, реферати, проєкти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; поточний та підсумковий тестовий контроль; іспит.

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль знань студента. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять, написання модульних робіт, самостійної роботи і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи.

Підсумковий контроль – *іспит.*

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання програмних результатів навчання здобувачів освіти здійснюється за шкалою європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни, за умови, що кожна тема повинна бути здана хоча би на мінімальну оцінку. Роботи, які здаються невчасно без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів).

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Питання плагіату та академічної доброчесності регламентуються ЗУ «Про вищу освіту» та локально-правовими актами ЗВО:

- *Положенням про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича* https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-vyiavlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha/;
- *Політикою використання штучного інтелекту у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича* https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polityka-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-v-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha-zi-zminamy-zatverdzhenymy-vchenoiu-radoiu-chnu-imeni-yuriia-fedkovycha/
- *«Кодекс академічної доброчесності та етики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»* https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/kodeks-akademichnoi-dobrochesnosti-ta-etyky-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-yuriia-fedkovycha/ .

Використання здобувачами освіти інструментів штучного інтелекту (ШІ) під час виконання навчальних завдань:

- *допускається за умови* дотримання принципів академічної доброчесності (здобувач освіти несе відповідальність за зміст, достовірність і результати поданої роботи, а у разі використання ШІ зобов'язаний зазначити факт і спосіб його застосування);
- *не допускається* використання ШІ як заміни самостійного виконання завдань або з метою порушення вимог академічної доброчесності;
- *додаткові обмеження чи вимоги* щодо використання ШІ можуть визначатися викладачем в освітньому процесі для конкретних видів навчальної діяльності відповідно до особливостей дисципліни.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. *Гуцуляк, О. Б. (2015). Теорія антропосоціогенезу: навчально-методичний посібник.*
2. *Джаман, Я. В., & Джаман, В. О. (2024). Етногеографія України: навчальний посібник. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.*
3. *Дністрянський, М. С. (2008). Етногеографія України: навчальний посібник. Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.*
4. *Дністрянський, М. С. (2010). Політична географія та геополітика України: навчальний посібник. Навчальна книга – Богдан.*
5. *Дорошенко, Д. (1991). Нарис історії України. Світ.*
6. *Кандиба, Ю. І. (2008). Історична географія з основами етнографії: навчально-методичний комплекс.*
7. *Корнус, О. Г. (2013). Історична географія: навчальний посібник. СумДПУ імені А. С. Макаренка.*
8. *Крип'якевич, І. (1990). Історія України. Світ.*

9. *Круль, В. (2006). Історична географія: її позиціонування між географією та історією. У Теоретичні та методологічні проблеми суспільної географії (с. 144–150). Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.*
10. *Круль, В., Круль, Г., & Григор'єва, Г. (2006). Часові особливості розвитку ретроспективної географії. У С. Д. Абрамович (ред.), Гуманізація науки як мегадисциплінарна проблема (с. 34–49). Книш-ХХІ.*
11. *Круль, В. П. (1999). Історична географія Західної України: конспект лекцій (Я. І. Жупанський, ред.). ЧДУ.*
12. *Круль, В. П. (2008). Історична географія Західної України: навчальний посібник (2-ге вид., доповн.). Чернівецький національний університет.*
13. *Круль, В. П. (1999). Краєзнавство: історична географія: конспект лекцій (Я. І. Жупанський, ред.). ЧДУ.*
14. *Круль, В. П. (2017). Ретроспективна географія з основами етнографії: підручник. Чернівецький національний університет.*
15. *Круль, В. П. (2014). Ретроспективна географія з основами етнографії: навчальний посібник. Родовід.*
16. *Круль, В. П. (2004). Ретроспективна географія поселень Західної України: монографія. Рута.*
17. *Круль, В. П. (2007). Ретроспективна географія: структура, завдання та особливості. У Історична географія: початок ХХІ сторіччя (с. 28–40). ПП «Видавництво "Теза"».*
18. *Романчук, С. П. (1998). Історичне ландшафтознавство: теоретико-методологічні засади та методика антропогенно-ландшафтних реконструкцій давнього природокористування: монографія. ВЦ «Київський університет».*
19. *Сливка, Р. Р., & Сливка, Л. В. (2011). Історична географія: методичний посібник для студентів. Симфонія форте.*
20. *Топчієв, О. Г. (2001). Основи суспільної географії: навчальний посібник. Астропринт.*
21. *Трубчанінов, С. В. (2003). Історична географія України. Оіюм.*
22. *Хоптяр, Ю. А. (2005). Етнологія: навчальний посібник. ПП Мошак М. І.*
23. *Шаблій, О. (2001). Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Національний університет імені І. Франка.*
24. *Щодра, О. (2016). Історична географія України від найдавніших часів до кінця XVIII століття: навчальний посібник. ЛНУ імені І. Франка.*
25. *Юрій, М. (1996). Етногенез та менталітет українського народу. Либідь.*
26. *Юрій, М. Ф. (2006). Етнологія: навчальний посібник. Дакор..*

Додаткова

1. Грушевський, М. (1990). *Ілюстрована історія України*. Сяйво при Політграфкнизі.
2. Гудима, В. М. (2014). *Історія географічних відкриттів: електронний навчально-методичний посібник*. КОІПОПК.
3. Добинда, І. П. (2018). Пам'ятки археології як основа розвитку археологічного туризму Волинської області. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (795), 53–59.
4. Добинда, І. П. (2019). Пам'ятки історії як основа розвитку історико-культурного туризму Волинської області. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (808), 100–105.
5. Dobynda, I., Krool, V., Vdovichen, A., & Hyshchuk, R. (2021). Sacral heritage of the Carpathian region and management of its resource component in tourism activity. *Journal of Geology, Geography and Geoecology, 30*(1), 65–77. https://doi.org/10.15421/112107
6. Добинда, І., Дячук, А., Ковбінька, Г., & Присакар, В. (2024). Територіально-часові особливості земельної структури фізико-географічних районів Чернівецької області. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (846), 155–168. https://doi.org/10.31861/geo.2024.847.155-168

7. Добинда, І. П., & Проскурняк, М. М. (2025). Дисципліна «Культурні ландшафти» у структурі підготовки вчителя географії. *Інноваційна педагогіка*, (87). https://doi.org/10.32782/ip/87.28
8. Добинда, І. П. (2022). *Історико-культурні рекреаційні ресурси поселень Волинської області* [Монографія]. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.
9. Круль, В. П., & Ковальчук, І. П. (2012). Умови формування та територіальна організація первісної поселенської мережі Іваничівського району Волинської області. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (616), 85–88.
10. Добинда, І. П. (2013). Пам'ятки архітектури та містобудування Волинської області та їхні територіальні характеристики. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (655), 27–31.
11. Добинда, І. П., & Круль, В. П. (2013). Виникнення і територіальна організація первісної поселенської мережі Волинської області до часів Київської Русі. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Географічні науки*, (16), 94–101.
12. Добинда, І. П. (2014). Характеристика сакральних пам'яток Волинської області та їхнє територіальне поширення. *Геополитика и экогеодинамика регионов, 10*(2), 515–519.
13. Добинда, І. П. (2014). Виникнення населених пунктів Волинської області та їхня територіальна організація. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (696), 92–98.
14. Добинда, І. П. (2015). Містечка і села як центри розвитку історико-культурного туризму (на прикладі Волинської області). *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, (762–763), 149–153.
15. 🎬 Dobynda, I., Krool, V., & Gadelshyn, O. (2015). Historic cities as important centres of development of historical-cultural tourist (on the example of Volyn region). *Georeview. Scientific Annals of Stefan cel Mare University of Suceava. Geography Series, 25*, 66–74.
16. Жуковський, А., & Субтельний, О. (1991). *Нарис історії України*. Видавництво НТШ.
17. Жупанський, Я. І., & Сухий, П. О. (1996). *Соціально-економічна картографія*. Чернівці.
18. Ковальчук, І. (2004). Історико-географічний аналіз, синтез і прогноз: суть і значення для становлення географічного українознавства. У *Матеріали V конгресу МАУ: соціально-гуманітарні науки* (с. 301–312). Рута.
19. Круль, В. П. (1996). *Краєзнавче дослідження географічних процесів заселення Галичини* [Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук]. Чернівці.
20. Круль, В. П., Сухий, П. О., Заячук, М. Д., & Чернюх, Г. Я. (2000). До питання про об'єкт і предмет вивчення історичної географії. У *Матеріали Другої Всеукраїнської наукової конференції «Історія української географії та картографії: проблеми і перспективи»* (с. 57–61). Тернопіль.
21. Курій, Ю. (2012, 5–12 липня). Мову – до Червоної книги. *Експрес*, 14.
22. Лозинський, Р. М. (2008). *Мовна ситуація в Україні (суспільно-географічний погляд): монографія*. Видавничий центр ЛНУ імені І. Франка.
23. Махній, М. (2009). *Етноеволюція: науково-пізнавальні нариси*. Blox.ua.
24. *Національний склад населення України та його мовні ознаки (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року)*. (2003). Державний комітет статистики України.
25. Петров, В. (1992). *Походження українського народу*. МП «Фенікс».
26. Поправко, О. В. (2016). *Антропологія: навчальний посібник*. Видавництво МДПУ імені Богдана Хмельницького.
27. Рогачук, Д. (б. д.). *Походження східних слов'ян*. h.ua. http://h.ua/story/151015
28. Щодра, О. (2013). Історична географія: еволюція поглядів на предмет і завдання студій. *Вісник Львівського університету. Серія історична*, (48), 282–296.

Детальна інформація щодо вивчення курсу «Ретроспективна географія з основами етнографії» висвітлена у робочій програмі навчальної дисципліни
http://terra.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/retrospektyvna-geografiya-z-osnov

amy-etnogeografiyi.pdf